

Konservering ur ett historiskt perspektiv

Pär Svahnberg, 2014-09-24

Introduktion

Conservo = bevara eller vidmakthålla

Metod att förbättra ett livsmedels hållbarhet utan att **nämnavert** försämra dess kvalitet

Livsmedel kan försämrans på olika sätt

Jäsning
Mögel
Förruttnelse

Kan ha enzymatiska eller kemiska orsaker, men oftast beror försämringen på mikroorganismer

Svamp och bakterier är vanliga mikroorganismer

Svamp och bakterier finns naturligt överallt, inte minst i vatten

Naturliga betingelser leder ofta till snabb försämring av livsmedelskvaliteten

Vad innebär konservering?

Döda, eller begränsa tillväxten av, mikroorganismer

Vatten är av avgörande betydelse

Vattnet måste antingen tas bort, frysas eller värmebehandlas

Alternativt kan vattnet göras så ogästvänligt att inte mikroorganismerna trivs

Inläggning

Inläggning är inom [matlagning](#) ett sätt att öka hållbarheten på vissa livsmedel genom att förvara dem i en [konserverande lag](#), vanligen i en glasburk. [Ättika](#), [salt](#) och [socker](#) är vanliga konserveringsmedel.

Ättiksgurka – gurkan förvaras i en ättikslag som består av 5-10% ättika i vatten.

Recept på salt sill - 5 kg sill 1 ½ kg salt

Skär av huvudet på sillen men låt rom och mjölke vara kvar. Varva fisken med salt i en kruka. Se till att varje lager blir täckt med salt. Lägg på ett lock och ställ kallt. Den salta fisken kan förvaras upp till ett år på kall plats.

Att sylta innebär att man tillsätter mycket socker till livsmedlet

Torkning

Att torka ett livsmedel innebär att man avlägsnar, eller kraftigt minskar, dess vatteninnehåll

På så vis förbättras hållbarheten markant

Mikroorganismerna dör vanligtvis inte vid torkning, däremot begränsas deras möjlighet att röra sig kraftigt

Om man skulle blanda ett torkat livsmedel med vatten så blir hållbarheten därefter kort

Värmebehandling

Pastörisering av mjölk – lag 1937 – uppvärmning till drygt 70 grader under 15 sekunder leder till att de flesta mikroorganismer dör medan vitaminer och näringsämnen påverkas minimalt medan mjölkens hållbarhet sträcks ut till en vecka (som kylvara)

Om man dubblar temperaturen innebär det att mjölken **steriliseras** (= alla mikroorganismer dör) och håller sig ett helt år i rumstemperatur.

Helkonserver är steriliserade och hermetiskt tillslutna.
Halvkonserver är endast hermetiskt tillslutna

Steriliseringstekniken har utvecklats enormt mot bibehållen verkan mot mikroorganismerna samtidigt som livsmedelskvaliteten påverkas minimalt

Kylbehandling

Frysning: Innebär att vattnet byter aggregationstillstånd, från flytande till fast form

Vatten är nästan det enda ämnet i hela universum som har lägre densitet i fast form (isbitar tar större plats än det ofrysta vattnet)

Kemiska reaktioners hastighet fördubblas vid en temperaturhöjning på 10 grader. Vid minus 20 grader går de flesta processer väldigt långsamt

Feta produkter håller sämre i frysen än magra

Frystorkning = nedfrysning vid lågt tryck. Bra för värmekänsliga livsmedel, anses bevara aromer på ett bra sätt.

Svenska klassiker

Surströmming. Den rensade fisken [saltas](#), läggs i öppna kar och får jäsa då strömmingen genom [autolys](#), det vill säga genom egna [enzymer](#), och tillsammans med [bakterier](#) bildar starkt luktande [syror](#) som [propansyra](#), [smörsyra](#) och [ättiksyra](#). Det bildas också [svavelväte](#).

Lutfisk. Torkad långa som blötläggs i lutlösning. Sannolikt det livsmedel som har högst pH-värde. Äts traditionellt på juldagen ihop med gröna ärtor och kokt potatis.

Brännvin. Består av 60% vatten, 40% etanol och vanligen även kryddor. Är ett konserverande system som bibehåller sin kvalitet under många år.

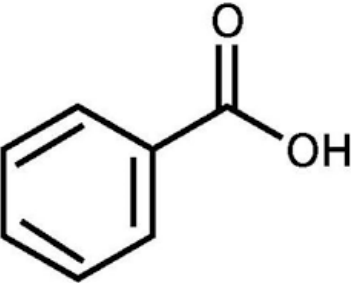
Naturlig konservering

Vissa livsmedel innehåller konserveringsmedel naturligt. Ett sådant exempel är lingon.

Lingon innehåller konserveringsmedlet bensoesyra (E 210)

Därför brukar man säga att lingonsylt konserverar sig själv

Bensoesyra är klassificerad enligt följande:

H302 - Skadligt vid förtäring

H315 - Irriterar huden

H319 - Orsakar allvarlig ögonirritation

Halten bensoesyra i lingon är dock låg vilket innebär att egenskaperna ovan inte kommer till uttryck

Lasagne, köttbullar och tacos

Livsmedelsgas = 70% CO₂ + 30% N₂ har ökat hållbarheten för köttfärs från en dag till en vecka

Sammanfattning

Konservering innebär att döda eller kraftigt begränsa tillväxten av mikroorganismer

Historiskt har konservering av livsmedel påverkat kvaliteten väldigt påtagligt – salt, surt, sött, torrt – det fanns inga val

Nya tekniker och metodutveckling har inneburit högre livsmedelskvalitet och längre hållbarhet